ICJ21 Kapitoly ze současného českého jazyka

Přednáška Mgr. Adriany Válkové, Ph.D.

Jazyková chyba

- jazyková chyba = to, co není (jazykově) správné
- jazyková správnost spjata se spisovným jazykem

Jazyková kultura

- neorientuje se pouze na spisovný jazyk – kontrast k jazykové správnosti,
- zahrnuje **kulturu jazyka** (souhrn jazykových prostředků) a **kulturu vyjadřování** (řečová kultura/kultivovanost) v mluveném i psaném projevu,
- přiměřené užívání jazykových prostředků vzhledem k účelu (funkci) sdělování.

Jazykový úzus – norma – kodifikace – kde je najdu?

Jazykový úzus – korpusy

Jazyková norma – normativní příručky, slovníky, gramatiky

Jazyková kodifikace – PČP (Fortuna, Academia), slovníky, gramatiky

Jazykový korpus

- elektronická **databáze** autentických **textů** mluveného nebo psaného jazyka
- „databáze“ – umožňuje vyhledávání jazykových jevů (slov, slovních spojení apod.) v jejich přirozeném kontextu

vylil si z trombónu sliny . Podíval jsem se do	**korpusu**	svého saxofonu a uviděl jsem malou hladinku , jak se
. Byl jsem vždycky rád , když jsem měl v	**korpusu**	hodně mokro . Vyléval jsem to s rozkoší tím větší
ho naklonil na tu stranu , kde nejsou dole na	**korpusu**	klapky , a vylil jsem obsah na podlahu . Hodil
a vylil jsem obsah na podlahu . Hodil jsem do	**korpusu**	závaží čistítka a elegantně jsem převrátil tenora v ruce .
napřažena rovně nad tancující a slunce se třpytilo v jejím	**korpusu**	, nad vlasatýma hlavama se vytahoval a zatahoval Vencův trombón
němu a zpíval jsem a mluvil jsem z jeho pozlaceného	**korpusu**	, že ho přijímám , a že přijímám všechno ,
a tak automatický jako nastupování do paternosteru . Přetlakový kulový	**korpus**	tvořil hlavu celé té křehké , šípovité konstrukce dlouhé přes
těla (ale co říkám ? veškerý pozemský a sublunární	**korpus**	vyhladovělých a žíznivých stolovníků) se proměnila v jedno jediné
boogie Emila Zettnera u piana , pohlédl smutně na lesklý	**korpus**	svého tenora a Zetka se najednou otočil , řekl ,
baletky , ale oči mu neodolatelně přitáhl orchestr . Zlaté	**korpusy**	saxofonové baterie malovaly tam křehký rytmus zeswingované gavoty do půvabných
sexuálním hlasem nástroje a snil o kráse , kterou zlacený	**korpus**	přidá jeho postavě , vztyčené v přitlumeném světle v jakémsi
, Lydie tam sice nechyběla , ale ani hlas zlaceného	**korpusu**	, ani postava čtvrtého saxofonisty ji nelákaly . Neboť hlas

Korpusová lingvistika

- relativně mladý obor (od 2. pol. 20. st.)
- část lingvistiky, která studuje jazyk v jeho přirozeném kontextovém užití
- úzká propojenost s počítačovou (komputační) lingvistikou
- celosvětově převažující metodologie zkoumání jazyka – své nesporné místo nachází v didaktice a dalších odvětvích souvisejících s jazykem
  - *empiricky podložená data vs. lingvistická intuice a introspekce*

Přednosti korpusů

- jazyková data v přirozeném kontextu
- statistické (frekvenční) zpracování jazykového materiálu
  - *zrychlení a usnadnění lingvistické práce*
  - *na základě toho např. určení typických (centrálních) nebo okrajových jazykových jevů*
  - *ve výuce je vhodné pracovat s typickými (frekventovanými) jevy*
- upřesňuje, opravuje (popř. ruší) některá tvrzení z gramatik
- korpusy odrážejí skutečně užívaný jazyk (jazykový úzus) a jeho variabilitu

Typy korpusů

- jednojazyčný nebo vícejazyčný (InterCorp)
- obecný nebo specializovaný (např. korespondence K. H. Borovského)
- mluvený nebo psaný (ORAL)
- synchronní (SYN) nebo diachronní (Diakorp – texty ze 14.–20. st.)

…

Diachronní korpusy

- vývoj jazyka
- pravopis – historické zdůvodnění

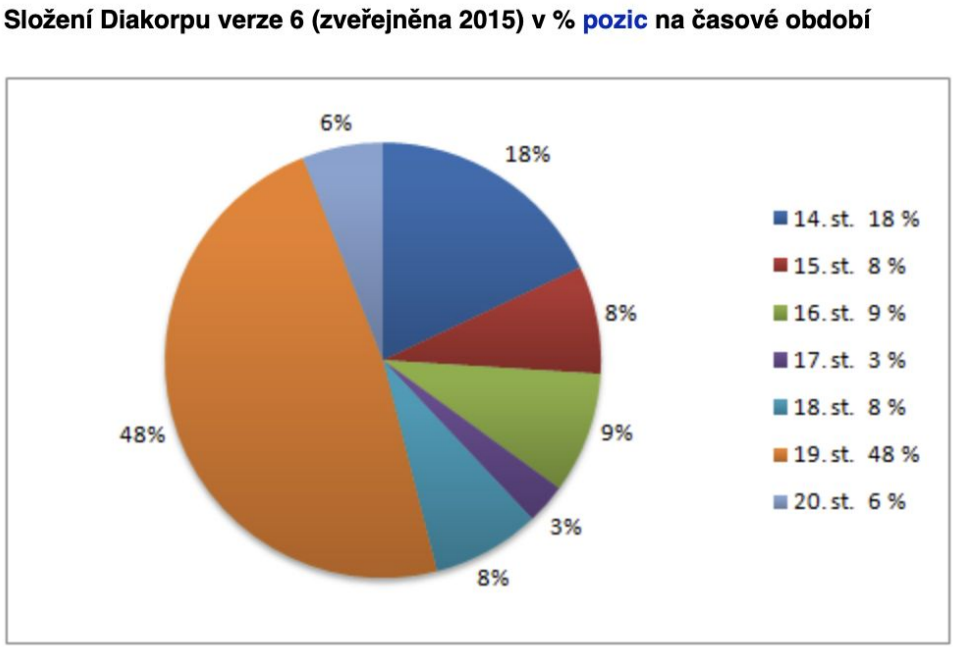

A jak tyto věci využiji pro výuku?

- frekvenci tvarů slov nebo spojení slov
- kontext určitých slov
- informace o typech textu (v nichž se slova vyskytují)
- rozsah užití přejatých slov, jejich pravopisná podoba
- jazykové varianty
  - pravopisné (*realismus/realizmus*)
  - morfologické (*kope/kopá*)
  - lexikální (alespoň/aspoň).

Korpusová aplikace Mapka

- tj. mapová aplikace pro korpusy mluvené češtiny
- ORAL, ORTOFON, DIALEKT

Korpusová aplikace Slovo v kostce

- automaticky vytvořená charakteristika vyhledávaného slova:
  - gramatické informace: slovní druh, lemma, typické kolokace – a jejich doklady v textech;
  - frekvence podle typu textů,
  - frekvence slova dle času,
  - podobně používaná slova,
  - použití dle mluvčích.

Korpusová aplikace SyD

- slouží k porovnání variant (diachronně i synchronně)

SyD

Korpusový průzkum variant

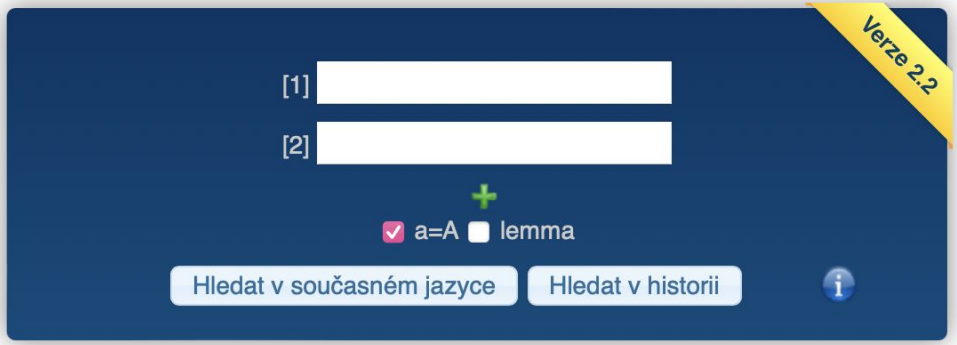

Korpusová aplikace SyD (úkol)

- varianty pravopisné (= foneticko-fonologické), např. *party* x *párty*
- varianty morfologické, např. *bychom* x *bysme, do Alberta* x *do Albertu*
- varianty slovotvorné, např. *Brňan* x *Brňák*
- varianty lexikologické, např. *Polárka* x *Severka*
- varianty syntaktické, např. *na kurzu* x *v kurzu*
- varianty slovoslosledné, např. *sebe sama* x *sama sebe*